

Кризата в Сирия: предизвикателства пред България

Красимир Коев

Syria crisis: challenges for Bulgaria: *This paper discusses the challenges that Bulgaria and the Bulgarian society face in the recent months as a result of the Syrian refugee pressure. Two basic questions are raised in the paper: about the traditional Bulgarian tolerance and solidarity and the question related to the fear of terrorism and threat to national security.*

Key words: *refugee, national security, terrorism, risks, tolerance, solidarity*

ВЪВЕДЕНИЕ

През последните месеци на 2013 г. България е изправена пред предизвикателство, което е ново както за страната, така и за нейните граждани, а именно бежанската вълна, породена от кризата в Сирия. В България е имало няколко бежански вълни за последните 100 години, като след 1989 г. се наблюдават такива основно от Афганистан, Ирак, Сирия, Армения, Алжир, Иран и др. [1] Коментираната в момента се различава от останалите поради факта, че е първата масова бежанска вълна за страната като членка на ЕС и негова външна граница.

Предмет на изследване в настоящия доклад са предизвикателствата, пред които са изправени България и българското общество вследствие на бежанския натиск, а обект на дискусия и аргументация в изложението са два основни въпроса, които могат да бъдат изтъкнати като водещи в публичното пространство: въпросът за пословичната българска толерантност и солидарност и въпросът, свързан със страха от тероризъм и заплахата за националната сигурност.

ИЗЛОЖЕНИЕ

През последните 20 години нашето общество „свикна“ с мисълта, че България е източник на емигранти /без естествено да забравяме и емигрантите преди 1989 г./.

Българите напускат пределите на своята родина, водени от желанието си за по-добър живот. Близките им, макар и със свити сърца от раздялата, ги подкрепят и насърчават с надеждата, че другата страна ще предложи по-висок жизнен стандарт. Съвсем нормално и естествено е схващането, че щом България не може да осигури подходящите добри условия за живот, то те трябва да се търсят в други държави. За тези хора България от „майка“ се превърна в „машеха“, която иска да прогони децата си далеч от дом и близки. Именно затова, в създалата се ситуация с бежанците от Сирия, за българските граждани е трудно да си представят, че тази „машеха“ може да се превърне в желана и обичана „майка“ за някого, в дом, за който може да се мечтае, в крайна точка по пътя към необходимостта да се избяга от един конфликт, съсипващ много човешки съдби.

Въпросът за определянето на това какво точно се случва в Сирия е спорен в зависимост от това дали неговата интерпретация се прави от правителството на Башар Асад или от Свободната сирийска армия. Той се определя като криза, конфликт, гражданска война и пр. Обаче това, което категорично не може да се отрече е, че случващото се в Сирия е огромна човешка трагедия, превърнала се в борба за физическо оцеляване на милиони сирийски граждани. Именно в търсене на изход от създалата се ситуация една огромна част от тях се превръщат в бежанци.

Международното право разглежда бежанските потоци като вид международна миграция. Най-често тя се свързва с военни действия, авторитарни политически режими, тежки хуманитарни и екологични кризи, породени от природни бедствия и други. За разлика от имигрантите, бежанците имат особен статут, който е определен от специалната Женевска конвенция от 1951 г. Съгласно този международноправен акт „бежанец е лице, което поради основателни опасения от преследване по

причини на раса, религия, националност, принадлежност към социална група или политически убеждения се намира извън страната, чийто гражданин то е, и не може да се ползва от такава закрила, поради тези опасения или, бидейки без гражданство и намирайки се извън страната на своето предишно, обичайно местоживее в резултат на подобни събития, не може да се завърне или, поради такива опасения, не желае да се завърне в нея“.[2]

През 1992 г. България ратифицира Женевската конвенция и Нюйоркския протокол /Протокол за статута на бежанците/ към нея от 1967 г., които влизат в сила през 1993 г. [3] Това налага привеждането на българската правна уредба в унисон с международните актове, по които Р България е страна, а така също и хармонизиране на българското законодателство с европейското по отношение на бежанците.

По-важните нормативни документи по този въпрос в България са: Закон за убежището и бежанците, Закон за чужденците в Република България, Закон за българските лични документи, Закон за влизането, пребиваването и напускането на Република България на граждани на ЕС и членовете на техните семейства, Закон за борба срещу трафика на хора, Наказателен кодекс и др. [3]

В чл.1 (1) на Закона за убежището и бежанците [4] е записано, че **той „определя условията и реда за предоставяне на особена закрила на чужденци на територията на Република България, както и техните права и задължения“**.

В чл.1 (2) на същия закон са посочени видовете особена закрила, която Република България предоставя на чужденците - **убежище, статут на бежанец, хуманитарен статут и временна закрила**. В чл. 7(1) е записано че, **убежището** „...се дава на чужденци, преследвани заради техните убеждения или дейност в защита на международно признати права и свободи“, а в чл. 7(2) е посочено, че то се предоставя от президента на Републиката. В чл.8(1) е посочено, че **„статут на бежанец“** в Р България се предоставя на чужденец, който основателно се страхува от преследване поради своята раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група, политическо мнение и/или убеждение, намира се извън страната, чийто гражданин е, или ако е без гражданство, се намира извън страната на постоянното си местоживее и поради тези причини не може или не желае да се ползва от закрилата на тази страна или да се завърне в нея“. Другият вид особена закрила - **хуманитарен статут** според чл. 9(1) „се предоставя на чужденец, принуден да напусне или да остане извън държавата си по произход, тъй като в тази държава е изложен на реална опасност от тежки посегателства, като: смъртно наказание или екзекуция; изтезание или нечовешко или унизително отнасяне, или наказание; тежки и лични заплахи срещу живота или личността му като гражданско лице поради насилие в случай на вътрешен или международен въоръжен конфликт“. Последният вид закрила - **временна закрила** според чл. 11(1) „се предоставя в случай на масово навлизане на чужденци, които са принудени да напуснат държавата си по произход поради въоръжен конфликт, гражданска война, чужда агресия, нарушаване на човешките права или насилие в големи размери на територията на съответната държава или в отделен район от нея и по тези причини не могат да се завърнат там.“

„Убежището, статутът на бежанец и хуманитарният статут се предоставят на базата на индивидуално разглеждане на молба, докато временната закрила се определя групово, като всеки член от групата се разглежда *prima facie* (т.е. в отсъствие на доказателства за противното) като бежанец.“ [5]

Представената правна рамка по категоричен начин решава казусите с лица, потърсили убежище в България. Например, за периода 1 януари 1993 - 31 август 2013 г. 24 284 лица са потърсили закрила в страната. Някои от тях са получили статут на бежанец /1 549 лица/ или хуманитарен статут /5 414 лица/, на 6 726 души е отказан бежански статут, а на 361 лица е прекратен статутът на бежанец. [6]

По същия начин може да се уреди правното положение на бежанците от Сирия, като се ползва нормата за временна закрила, а в по-дългосрочен план се приложи индивидуализиран подход към отделните случаи. Остава въпросът за последиците от масовото нахлуване на сирийски граждани в страната, както и за реакцията от страна на българското общество.

Според оповестените данни от главния секретар на МВР Светлозар Лазаров „...от началото на годината /2013/ досега около 7 000 лица са преминали турско-българската граница и са задържани.”[7] Според министъра на вътрешните работи Цветлин Йовчев броят на нелегалните емигранти у нас непрекъснато расте и до края на годината се очаква да достигне 11 000 души [8], като в същото време той признава, че „Няма план за управление и посрещане на бежанска вълна” [9], при положение, че 15 % от бежанците, влезли у нас, искат да останат в страната ни.[10]

Посочените числа са пренебрежимо малки на фона на бежанската вълна в други страни, включително и съседни на България. По данни на Върховният комисариат на ООН за бежанците общият брой на регистрираните сирийски бежанци към 26.10.2013 г е 2 080 994. Най-голям е техният брой в Ливан / близо 800 000/ , Йордания/ почти 550 000/, Турция / над 500 000/, Ирак / 199 297/ и Египет /126 081/.[11]

Независимо от относително малкия брой на влезлите в България в сравнение с посочените държави, темата за сирийските бежанци не може да бъде подценявана. Тя присъства ежедневно в публичното пространство. Изказвания по нея правят политици, експерти и представители на гражданското общество. Българските граждани от своя страна са разделени в мненията си спрямо бежанците. От едната страна застават тези, които считат, че прииждащите в България сирийци са заплаха за обществения ред и за националната сигурност на държавата /във всичките ѝ аспекти/, а жители на някои общини излизат на протести против приемането на сирийски бежанци в техните населени места. Наблюдават се дори ксенофобски прояви.

На противоположната позиция застава друга част от обществото, която счита, че на бежанците трябва да се помогне. Представителите на тази част от гражданството организират събирането и раздаването на помощи за нуждаещите се. Всъщност представителите и на двете обществени групи, осъзнали или не, очертават двете основни призми, през които може да се пречупи създалата се ситуация. По този начин се очертават и векторите на сигурност и солидарност.

Страхът, свързан с националната сигурност на страната, може би най-добре може да се изведе от изказванията на министъра на отбраната и министъра на вътрешните работи. Според министъра на отбраната Ангел Найденов „Бежанският поток към България остава една от основните заплахи за националната сигурност за страната”. [12] Според него **основните рискове по отношение на националната сигурност, произтичащи от бежанската вълна, са:**

- риск от хуманитарна гледна точка,
- рискове, които са свързани със социално-икономическо напрежение в районите, в които се настаняват бежанците;
- рискове, свързани с здравната и епидемиологичната обстановка;
- рискове, свързани с потенциалното инфилтриране сред бежанците на радикални елементи, тоест на хора, които са свързани с радикални групировки. [12]

Нито един от посочените рискове не трябва да бъде negliжиран. Нека да припомним само терористичния акт на летището в Сарафово на 17 юли 2012 г.

В предаването „Панорама” на Българската национална телевизия вицепремиерът и министър на вътрешните работи Цветлин Йовчев заявява, че „Кризата с бежанците е най-голямото предизвикателство пред страната ни през последните години. Ние просто не сме подготвени за това. България не се е сблъсквала с това от 90 години насам. Това е предизвикателство и за нацията.” [13]

миграцията и мобилността в позитивни фактори за развитие в икономически и демографски план.” [16] Ефективно решение на интерпретираната по-горе проблематика се търси и с най-актуалния документ на българското правителство, а именно Планът за действие за 2013 г. по изпълнението на Националната стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията (2011-2020), приет с Решение № 136 на Министерския съвет от 4 март 2013 г. [16]

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дали България и българското общество ще съумеят да се справят с поредната бежанска вълна, както са се справили успешно с предишните, само времето ще покаже. Трябва да се отчете нейната специфика, а именно, че дори и конфликтът в Сирия да приключи в следващите няколко месеца, ще бъде необходим период от няколко години за възстановяване от последиците на кризата. Също така е трудно да се прогнозира дали този период ще се развие по най-добрия начин. Ако това не се случи, ще има нови, може би още по-големи бежански вълни от досега познатите.

В едно интервю Комисар Кристалина Георгиева заявява: „Прекалено сме разделени, а проблемът "бежанци" няма да изчезне скоро”. [17] Само времето ще покаже и дали България ще съумее да намери правилното решение по отношение на сирийските бежанци, постигайки баланс между страховете от заплахата за националната сигурност и традиционната българска толерантност и солидарност.

България е изправена пред поредното предизвикателство в своята история - да съумее да интегрира бежанците, като ги превърне в социален капитал. Ако това не бъде направено, те ще се „гетоизират” и ще се превърнат в реална заплаха за националната сигурност във всичките й аспекти.

ЛИТЕРАТУРА

[1] БТА. Бежанските вълни към България за последните 20 години, http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=1143238, 13.09.2013

[2] Беярова, Н., Демография и сигурност. Военно издателство, 2004, www.vi-books.com/lib/d_s/1.6.htm/

[3] Конвенция за статута на бежанците, приета на 28 юли 1951 г. от Конференция на пълномощниците на ООН по статута на бежанците и лица без гражданство. Ратифицирана със закон на Народното събрание от 22 април 1992 г.; допълнена със закон на Народното събрание от 1 април 1993 г. В сила за Република България от 10 август 1993 г. Обн., ДВ, бр. 88 от 15 октомври 1993 г.

Протокол за статута на бежанците, подписан от Председателя на Общото събрание и от Генералния секретар на ООН в Ню Йорк на 31 януари 1967 г. Ратифициран със Закон на Народното събрание от 22 април 1992 г.; Допълнен със Закон на Народното събрание от 1 април 1993 г. В сила за Република България от 12 май 1993 г. Обн., ДВ, бр. 88 от 15 октомври 1993 г. <http://www.aref.government.bg/?cat=12>

[4] Закон за убежището и бежанците (Обн. ДВ. бр.54 от 31 Май 2002г., изм. ДВ. бр.31 от 8 Април 2005г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр.52 от 29 Юни 2007г., изм. ДВ. бр.109 от 20 Декември 2007г., изм. ДВ. бр.82 от 16 Октомври 2009г., изм. ДВ. бр.39 от 20 Май 2011г., изм. ДВ. бр.15 от 15 Февруари 2013г., изм. ДВ. бр.66 от 26 Юли 2013г.)

[5] Център за подпомагане на хора, преживели изтезание – ACET, Видове закрила, <http://www.acet-bg.org/index.php?lang=1&pid=18&sid=32>

[6] БТА, 24 284 души са потърсили закрила в България за 20 г., <http://m.dnes.bg/obshtestvo/2013/09/13/24-284-dushi-sa-potyrsili-zakrila-v-bylgariia-za-20-g.199211>, 13.09.2013

[7] Министерство на вътрешните работи, Светлозар Лазаров: Границата ни с Турция е приоритет за ЕС, http://press.mvr.bg/NEWS/news131009_04.htm, 09.10.2013

[8] Министерство на вътрешните работи, В Европа се гледа много сериозно на ситуацията с бежанците у нас, http://press.mvr.bg/NEWS/news131003_04.htm, 03.10.2013

[9] Вестник Дума, Няма план за управление и посрещане на бежанска вълна, <http://www.duma.bg/node/64922>, 22.10.2013

[10] в. Репортер, 1200 бежанци искат да останат в България, <http://reporterbg.com/index.php?id=67832>, 25.10.2013

[11] The UN's refugee agency, Syria Regional Refugee Response, Regional Overview, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>, 26.10.2013

[12] Цветков, Л., Найденов: Разглеждаме бежанската вълна като една от основните заплахи, свързани със страната, <http://bnr.bg/sites/horizont/Politics/Bulgaria/Pages/0710Ministar.aspx>, 07.10.2013

[13] Министерски съвет, Цветлин Йовчев: Бежанската криза е най-голямото предизвикателство пред страната ни през последните години, <http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0239&n=429&q=>, 18.10.2013

[14] NOVANEWS, Експерти: Бежанската вълна може да докара терористи в България, <http://novanews.bg/news/view/2013/10/18/60204/експерти-бежанската-вълна-може-да-докара-терористи-в-българия/>, 18.10.2013

[15] Дойче веле, Бежанците не са враг на българите, <http://www.dw.de/бежанците-не-са-враг-на-българите/a-17200035>

[16] Министерски съвет - Портал за обществени консултации, Национална стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията (2011-2020), приета с решение на Министерски съвет, протокол № 8.17 от 23.02.2011 г

<http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=670>

[17] BTV, Кристилина Георгиева: Прекалено сме разделени, а проблемът "бежанци" няма да изчезне скоро, <http://btvnews.bg/article/bulgaria/prekaleno-sme-razdeleni-a-problemat-bezhantsi-nyama-da-izchezne-skoro.html>, 03.11.2013

За контакти:

Д-р Красимир Коев, катедра "Европеистика", Русенски университет "Ангел Кънчев", тел. 082 888 656, e-mail: kgkoev@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.

РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „АНГЕЛ КЪНЧЕВ”
UNIVERSITY OF RUSE „ANGEL KANCHEV“

ДИПЛОМА

Програмният комитет на
Научната конференция РУ&СУ'13
награждава с КРИСТАЛЕН ПРИЗ
“THE BEST PAPER”
д-р КРАСИМИР КОЕВ
автор на доклада
“Кризата в Сирия: предизвикателства
пред България”

DIPLOMA

The Programme Committee of
the Scientific Conference RU&SU'13
Awards the Crystal Prize
"THE BEST PAPER"
to Dr. KRASIMIR KOEV
author of the paper
“Syria crisis: challenges for Bulgaria”

РЕКТОР
RECTOR

проф. дтн Христо Белоев
Prof. DSc Hristo Beloev

26.10.2013